

# Nieuwsbrief leren

## leren en studeren thuis en op school

nummer 26

oktober 2004

Lieven Coppens

Wil je deze nieuwsbrief ook ontvangen? Dat kan. Stuur een email naar [nieuwsbrief.leren@skynet.be](mailto:nieuwsbrief.leren@skynet.be) met daarin jouw emailadres en de vermelding "nieuwsbrief leren". Let wel: deze nieuwsbrief wordt enkel per email verstuurd!

Om de nieuwsbrief te kunnen lezen heb je enkel de gratis Adobe Reader nodig, die je kunt downloaden op het volgende webadres: <http://www.adobe.com/products/acrobat/readstep2.html>.

### Woord vooraf

Dat de *Nieuwsbrief leren* echt veel gelezen wordt, wist ik al. Toevallig kwam ik er achter dat hij nog meer gelezen wordt dan ik dacht. Blijkbaar wordt de *Nieuwsbrief leren* ook nog door andere mensen, die hem rechtstreeks van mij krijgen, doorgezonden naar andere emailadressen. Op zich is dat niet erg, maar zo heb ik geen juist idee van het aantal mensen die geïnteresseerd zijn. Daarom deze oproep: wil iedereen die mijn *Nieuwsbrief leren* van een ander emailadres dan [nieuwsbrief.leren@skynet.be](mailto:nieuwsbrief.leren@skynet.be) toegezonden krijgt zich bij mij abonneren? Voor jullie blijft alles hetzelfde, maar voor mij is dit wel belangrijk. Alvast dank voor het begrip.

Lieven

### Dit is Vlaams

Waarschijnlijk is deze vermelding helemaal niet nodig. Toch denk ik dat de website van KlasCement niet bekend genoeg gemaakt kan worden. Op [klascement.net](http://klascement.net) vind je heel



wat concrete informatie "voor en door leerkrachten" en heel veel achtergrondinformatie over het onderwijs in Vlaanderen. Je vindt één en ander onder de volgende rubrieken:

- + EduNieuws: onderwijsnieuws,
- + EduAct: geplande onderwijsactiviteiten,
- + EduSite: educatieve onderwijssites,
- + EduWare: educatieve software,
- + EduDocs: lesdocumenten,
- + pICTogram: praktijkvoorbeelden ICT.

Deze website is zeker ook een aanrader voor elke onderwijsbegeleider die op de hoogte wil blijven van wat er leeft op het werkveld bij leerkrachten en scholen. De expertise van mensen op de werkvloer kan hen nog veel plezier en deskundigheid bezorgen bij het uitvoeren van hun taak. Expertise die zelden onmiddellijk verworven wordt door het lezen van een "goed boek".

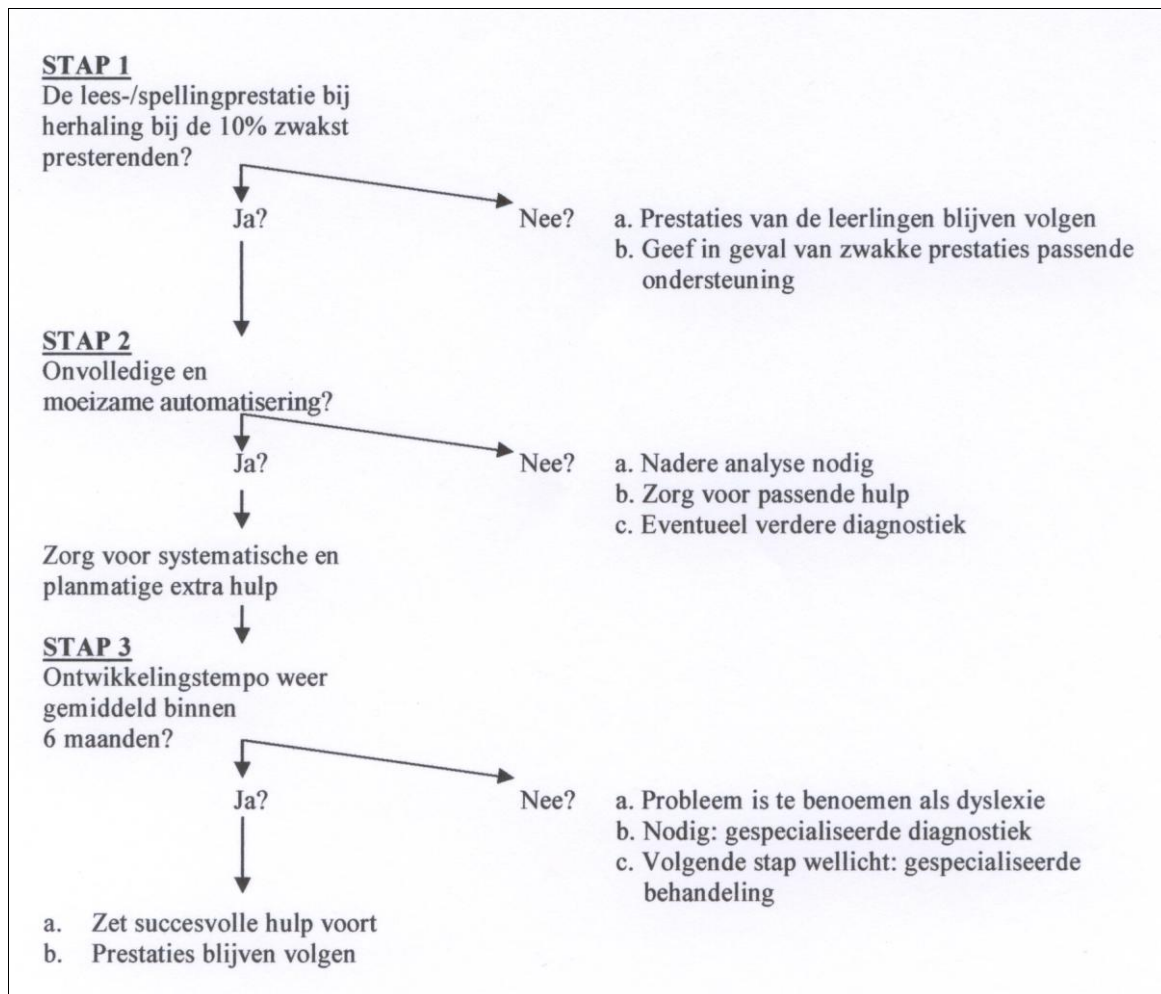
Veel van de materialen die aangeboden worden via KlasCement zouden eigenlijk standaard moeten teruggevonden worden in elke (school-)orthotheek of (school-)bibliotheek.

Een absolute aanrader!

## Taalvaardigheid en dyslexie

Op de bovenvermelde website van KlasCement kwam ik onder de rubriek *EduDocs* een heus pareltje tegen van compacte perfectie, geschreven door ene *Marinus van Kuil*. Uitgaande van de definitie van de Nederlandse Gezondheidsraad, nog altijd dé definitie van dyslexie in ons taalgebied, slaagt hij er in om op een vijftal bladzijden de essentie van de recentste inzichten over dyslexie weer te geven én te concretiseren.

Centraal staat het volgende beslissingsschema:



Belangrijk is dat het schema aandacht heeft voor alle leerlingen met leesproblemen. Naarmate het leesprobleem aan meer criteria uit de definitie van dyslexie beantwoordt, wordt er een meer verfijnde en gespecialiseerde diagnostiek en hulp voorzien die moet leiden tot de uiteindelijke diagnose van dyslexie.

Het schema is duidelijk Nederlands georiënteerd, wat blijkt uit het gebruik van de E-zone uit de Cito-toets. Wanneer we dit toepassen op Vlaanderen, kunnen we eventueel de leeskaarten van het leerlingvolgsysteem Vclb als uitgangspunt nemen. Dat de E-zone daar gaat over de 15% zwakste presteerders en niet over de 10% zwakste presteerders zoals bij de Cito-toetsen, hoeft geen beletsel te zijn. Het aantal kinderen dat extra aandacht krijgt is op basis van de E-zone uit het leerlingvolgsysteem Vclb iets groter, wat alleen tot een nog bredere zorg kan leiden. Op zich zal dit ook niet leiden tot een groter aantal dyslectici in Vlaanderen dan in Nederland, aangezien die E-zone slechts het eerste criterium vormt, en er nog twee criteria overblijven die tot een uitzuivering moeten leiden totdat uit eindelijk de 3% leerlingen met dyslexie te voorschijn komen.

Zeer toegankelijk zijn ook de tips om door gerichte taalstimulering de kleuters voor te bereiden op lezen en spellen. Het gaat onder andere over:

- + rijmen,
- + woordactivering,
- + auditieve discriminatie,
- + allitereren,
- + voorbereidende analyse en analyse,
- + voorbereidende synthese en synthese,
- + vervangen van klanken,
- + klankpositie bepalen,
- + fonemen weglaten en toevoegen,
- + onzinwoorden maken.

Voor een gedetailleerde omschrijving verwijs ik naar het artikel zelf.

Op het niveau van het lager onderwijs wordt er gewag gemaakt van het *Gemotiveerd verslag dyslexie* dat kan afgeleverd worden aan het einde van het zesde leerjaar. Belangrijk daarbij is het overzicht van 39 mogelijke sticordi<sup>1</sup>-maatregelen die een leerling met dyslexie kunnen helpen.

---

## Dyslexie bij kleuters

Op de website [www.primon.nl](http://www.primon.nl) vond ik een artikel met de conclusies van een onderzoek dat de Nederlandse Judith Rispens uitvoerde en waarmee ze in juni 2004 promoveerde aan de Rijksuniversiteit te Groningen.



In dit onderzoek wou Rispens nagaan of het mogelijk was om op basis van het spreken van iemand te bepalen of iemand al dan niet dyslectisch is. Zeker op het niveau van het kleuteronderwijs zou dit een hele verbetering zijn, omdat dan veel vroeger dan anders kan gestart worden met preventieve en remediërende activiteiten. Met de huidige stand van zaken kan men immers ten vroegste rond maart of april van het tweede leerjaar besluiten of een kind dyslexie heeft of niet. Vaak is er dan heel wat nuttige en waardevolle remediëringstijd verloren gegaan.

Een aantal kenmerken op een rijtje:

- + Dyslectische kinderen zouden meer moeite hebben dan andere kinderen met het herkennen van foutieve zinnen zoals: “Het meisje lachen”;
- + Dyslectische kinderen zouden meer moeite hebben om de juiste vervoeging van de werkwoorden toe te passen;
- + Dyslectische kinderen zouden het moeilijk hebben om de koppeling tussen letters en klanken in hun verbale geheugen vast te houden, waardoor ze grote moeite zouden hebben met rijmen en klankspelletjes.

De problemen met klanken zouden volgens Rispens ook de bron kunnen zijn voor de problemen met de werkwoordsvervoegingen, omdat deze laatste gerelateerd zijn aan het klanksysteem. Zo hangt bijvoorbeeld de verleden tijd af van de laatste klank van de werkwoordsstam: stemhebbend (vb. *huilen - hilde*) krijgt een –d, stemloos (*bakken - bak*) krijgt een –t.

---

<sup>1</sup> Sticordi = STImuleren, Compenseren, Remediëren, Dispenseren.

Hoe dan ook, meer onderzoek is nodig. Zou het blijken dat kleuters die nog niet kunnen lezen fonologisch en grammaticaal onderzocht kunnen worden, dan zouden ze veel vroeger de diagnose van dyslexie kunnen krijgen en zou er meer preventief kunnen gewerkt worden. Zo zou een fonologische en grammaticale training de taalachterstand kunnen beperken waardoor ze vlotter tot lezen zouden kunnen komen.

---

## **Te volgen...**

In Nederland wil men komen tot een integrale aanpak van dyslexie in het onderwijs. Deze opdracht gaat uit van de Nederlandse minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, en wordt opgepakt door het Expertisecentrum Nederlands, het Katholiek Pedagogisch Studiecentrum (KPC-groep) en Weer Samen Naar School+. Onder de titel van Masterplan Dyslexie wil men komen tot de uitvoering van vier hoofdprojecten.



De eerste twee hoofdprojecten zijn gericht op implementatie en scholing in primair en voortgezet onderwijs met als doelen:

- + De uitvoering van scholingstrajecten voor leraren, intern begeleiders, remedial teachers, ambulante begeleiders en leesspecialisten;
- + De stimulering van een expliciet schoolbeleid ten aanzien van dyslexie;
- + De begeleiding van dyslectici in de klas door leraren (ondersteuning van leraren met modellen en leermiddelen), onder meer met behulp van educatieve softwaretoepassingen;
- + Een brede implementatie van het protocol Voortgezet Onderwijs in afstemming op het protocol Primair Onderwijs waarbij de overdracht van primair naar voortgezet onderwijs centraal staat.

Een derde hoofdproject is de deskundigheidsbevordering bij de opleiding van leerkrachten. Deze opleidingen moeten naast dyslexie ook aandacht besteden aan ADHD, autisme, dyscalculie en dergelijke. De opleidingen zullen veel meer aandacht moeten besteden aan het (leren) herkennen en erkennen van leerproblemen. Daarnaast is taal een instrumenteel vak dat wordt toegepast in alle andere vakken. Dyslexie mag dus niet langer gezien worden als een probleem bij het vak Nederlands. Zolang dat immers gebeurt, zal er voor de dyslectische leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs niet veel veranderen.

Het vierde hoofdproject wil er voor zorgen dat er een goede afstemming komt tussen onderwijs, externe zorg en de thuissituatie. In de eerste plaats is een goede afstemming van het instrumentarium voor signalering, diagnostiek, begeleiding en behandeling dat in het onderwijsveld en de externe zorg gehanteerd wordt essentieel. Daarnaast is een goede afstemming met de thuissituatie en een gerichte informatie aan de ouders van groot belang.

Eind 2004 wordt er verder werk gemaakt van een website die uitgebreid aandacht zal besteden aan deze vier hoofdprojecten. Ze zal te vinden zijn op [www.masterplandyslexie.nl](http://www.masterplandyslexie.nl).

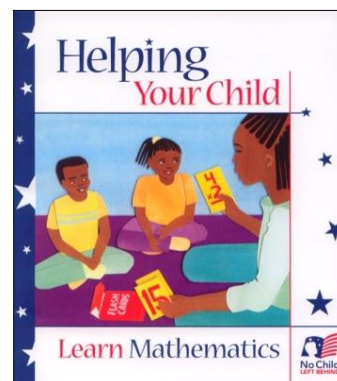
---

## **Ouders en wiskunde**

Onlangs verscheen de zeer praktische brochure *Helping your child Learn Mathematics* bij het Amerikaanse Departement van Onderwijs. Daarin worden er heel wat activiteiten uitvoerig beschre-

ven die ouders met hun kinderen kunnen doen om hen te helpen bij het rekenen. Deze activiteiten beperken zich niet tot het voorbereidende rekenen alleen, maar gaan ook over het dagdagelijkse toepassen van al gekende vaardigheden<sup>1</sup>.

Doorheen de brochure worden er ook concrete tips gegeven, tips die men zeer gemakkelijk naar een schoolse situatie kan overbrengen. Ik geef hieronder enkele voorbeelden:



- + Door kinderen er op te wijzen dat er overal rond hen cijfers te vinden zijn, leren ze dat cijfers belangrijk zijn en voor veel verschillende dingen gebruikt worden;
- + Kinderen moeten kunnen zien dat volwassenen ook af en toe rekenfouten maken en die fouten herkennen en manieren zoeken om ze te verbeteren;
- + Kinderspel biedt veel mogelijkheden om vaardigheden te gebruiken zoals sorteren, vergelijken en ordenen;
- + Bij het gebruik van maatbekers is het goed de aandacht van het kind te trekken op de verschillende niveaus en deze te benoemen als “een vierde”, “een derde” en zo verder. Zo worden ze vertrouwd met de rekentaal die ze zullen gebruiken als ze met breuken moeten werken;
- + Kinderen stellen zich positief op ten opzichte van wiskunde als ze merken dat hun ouders en familieleden dat ook doen. Zoek manieren om te tonen dat je als ouder graag rekent. Toon dat je wiskunde niet alleen gebruikt voor dagdagelijkse activiteiten zoals het betalen van rekeningen, of het toepassen van maten in recepten, maar ook voor het plezier door bijvoorbeeld rekenpuzzels op te lossen;
- + Het is belangrijk dat kinderen begrijpen dat aantallen dezelfde waarde hebben of ze nu in cijfers of in woorden worden uitgedrukt;
- + Het is belangrijk dat kinderen de eigenschappen van getallen – zoals even en oneven – en de betekenis van begrippen zoals “meer dan” of “minder dan” leren begrijpen;
- + Kinderen zelf laten verwoorden hoe ze tot een oplossing van een probleem komen, moedigt hen aan om wiskundig te denken en te redeneren.

---

## Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs

Op 1 december 2004 wordt in Nederland het *Protocol Dyslexie in het Voortgezet Onderwijs* aan de scholen voor voortgezet onderwijs gepresenteerd. Dit *Protocol Dyslexie in het Voortgezet Onderwijs* vestigt de aandacht zowel op de dyslectische leerling als op het systeem (de school) waar deze leerling onderwijs volgt en wordt begeleid. Het protocol wil wat de leerling nodig heeft en wat de school kan bieden zo goed mogelijk op elkaar afstemmen. Deze afstemming moet realistisch, haalbaar en uitvoerbaar zijn en alle betrokkenen in en buiten de school moeten hun verantwoordelijkheden kennen. In een brief over het *Protocol Dyslexie in het Voortgezet Onderwijs* die ik toegezonden kreeg, las ik het volgende:



*Alles staat en valt met de daadwerkelijke keuze die de school, en dus diegenen die onderwijs en zorg dagelijks vormgeven, maakt om zo goed mogelijke hulp te bieden aan dyslectische leerlingen, in welk schooltype dan ook. Oprechte betrokkenheid en de wil om er samen iets van te maken, is de allergrootste succesfactor voor een geslaagde begeleiding. Dit geldt niet*

---

<sup>1</sup> Deze brochure is gratis te verkrijgen op <http://www.edpubs.org/webstore/Content/search.asp>. Ze kan ook gratis worden van het internet gehaald op <http://www.ed.gov/parents/academic/help/math/index.html>.

*alleen voor de onderwijsgeevenden, maar zeker ook voor de leerlingen zelf, die ieder op hun eigen manier de verantwoordelijkheid voor het eigen leer- en begeleidingsproces mede dragen.*

Een dyslexiebeleid op school is dus vooral een attitudekwestie.

In het kader van dit *Protocol Dyslexie voor het Voortgezet Onderwijs* werd er een instrument ontwikkeld om in het voortgezet onderwijs vroegtijdig leerlingen met dyslexie op te sporen.

Het signaleringsinstrument bestaat uit drie instrumenten die voor alle schooltypen geschikt zijn en klassikaal kunnen worden afgenomen. De testen zijn genormeerd voor Nederland.

- + Een dictee. Het dictee *Het wonderlijke weer* is speciaal voor het protocol ontwikkeld;
- + Een leestekst die bedoeld is om klassikaal het leestempo te peilen;
- + Een overschrijfszin.



Dit signaleringsinstrument wordt geleverd onder de vorm van een dubbel-cd en is te bestellen bij:

KPC Groep  
Afdeling Verkoop  
Kooikersweg 2  
NL-5223 KA 's Hertogenbosch  
Telefoon: +31 73 624 73 54  
E-mail: [verkoop@kpcgroep.nl](mailto:verkoop@kpcgroep.nl)

Bestelnummer signaleringsinstrument Dyslexie: 2.510.39  
Prijs: € 10.

De eerste Cd is een audio-cd met daarop het dictee *Het wonderlijke weer*. Op de tweede cd staan alle benodigde documenten om de drie onderdelen van het signaleringsinstrument correct af te kunnen nemen, te corrigeren en te interpreteren.

Het is een feit dat het dictee op de audio-cd gesproken wordt met een duidelijk Nederlands accent. Daar tegenover staat dat deze cd een gestandaardiseerde afname van het dictee garandeert.

Volgens mij is dit instrument zeker de moeite van het uitproberen waard!

